

IVAN CANKAR

Mátyás király

Olyan tisztán láttam őt, ahogy most téged, barátom.

Láttam Mátyás királyt, amint ott ült magas acéltrónján. A trónterem olyan volt, amilyennek el szoktuk képzelni: alacsony, sötét, és olyan tágas, hogy falat és sarkokat sehol sem látni; a sötét oszlopsorok mögött még nagyobb termek nyíltak a hideg éjszakába. Fáklya vagy gyertya sehol sem égett, mégis gyér fénysugarak szűrődtek a homályba, mintha fehér lepkék röpködtek volna a mennyezet alatt.

Ott is voltam köztük meg nem is; belélegeztem nehéz lélegzetüket, láttam fehér arcukat és piros vérüket; most mégis úgy érzem, csak testetlen szívem volt ott.

Mátyás király acéltrónján ült, hatalmas volt és erős. Arca falfehér volt, széles állkapcsa alatt pompás fekete szakáll hullámzott. Mélyen ülő szemeiben fátyolosan lángolt a tűz, két óriási, sűrű szőrzettel borított ökle a súlyos tölgyasztalon pihent, készen arra, hogy bármelyik percben fölemelkedjék. Így ült ott Mátyás király és így ültek, támaszkodtak, feküdtek körülötte vitézei is; egyikük sem mozdult, de nem is aludt, mert bármelyik pillanatban üthetett az óra, melyet ezer éve megjövendöltek.

Mátyás és vitézei fátyolos izzású tekintetében várakozás feszült. Mintha az óramutató épp most érné el a tizenkettőt, és minden pillanatban elkezdhetne ütni. Az összezszorított, hatalmas öklök várták, hogy kinyílhassanak, és kardot ragadhassanak.

Hűvös szél kerekedett, mintha valahol a sötétben kinyílt volna egy láthatatlan ajtó; Mátyás szakállának fekete hullámai feléledtek és susogni kezdtek, szemében a láng fellobbant, és világosabban kezdett ragyogni.

Egy különös alak lépett a terembe, senki sem tudta, honnan, miként jött; egyszer csak ott állt Mátyás tölgyfa asztala előtt. Arca csupa vér volt, alig lehetett kivenni vonásait; rongyos ruhája is véres és sáros; bal kabátujja üresen lógott lefelé. Így lépett Mátyás vitézei közé, s egy szót sem szólt; azon nyomban hasonlatossá vált hozzájuk, csöndes mozdulatlanúságba dermedt, jobb keze öklöbe szorult: sötét szemében kigyúlt a várakozás lángja.

De már jött a következő; ez mankóval sántikált, mert a fél lába hiányzott; ugyanúgy tett, mint az első. Utána mindjárt megjelent a harmadik, aki, lássatok csodát, a kezében hozta saját fejét, amely az összetapadt hajtincsektől egészen az álláig vértől volt izamos, de még élt, szemei élénken ragyogtak; amint beállt a társai közé, fölemelte a fejét, és a nyakára helyezte.

Néztem e csodát, és egyáltalán nem csodálkoztam; úgy tűnt fel nekem, mintha mindez a legnagyobb rendben volna, és nem is lehetne másként.

Akkor sem csodálkoztam, amikor már hosszú menetben jöttek mindenfelől; olyan menetek, amelyet emberi szem még nem látott. Csöndben, hangtalanul jöttek, léptek zaja sem hallatszott – ezer meg ezer élő testű, figyelő szemű, remegő szívű, hangtalan árnyék. És csak jöttek és jöttek; szakadatlanul ontotta őket az éjszaka titokzatos, homályos öle; ez az éjszaka, úgy érzem, egy évnél is tovább tartott. A terem egyre tágasabb lett, széthúzódott a végtelenbe, így mindenkinek jutott hely.

Mátyás király nem mozdult, lángoló szeme még csak nem is pislogott annak látán, hogy olyan hatalmassá nőtt a tábora, mint a Jozafát völgye ítéletnapkor. Nem akart véget érni e szörnyű éjszaka, melynek szörnyűségét a csend csak fokozta; már egy éve tartott, már fordult a második, harmadik év is.

Arcok megszámlálhatatlan légióit láttam, de mindegyiket külön-külön is felismerem kivétel nélkül, közelről és a terem mélyéből is; mert véresek voltak ugyan, de sápadtan világítottak a homályban, mint megannyi éjjeli lepke. Nincs olyan emberi arc, amely ne lett volna ott Mátyás katonáinak sorában. Zsenge, pelyhes állú ifjak, akik épp hogy leszálltak a hintalóról, napbarnította, erős állú, komoly tekintetű férfiak, hajlott hátú, ősz bajuszos, bozontos szemöldökű öregek. Sok nő is akadt köztük, fiatalok és szépek, öregek és púposak; voltak gyerekek is, akik épp hogy járnak kezdtek, de még karon ülő csecsemőket is láttam.

A világ minden részéből és országból gyűltek ide; ahány nemzet csak volt a földkerekségen, az mind ott volt Mátyás táborában, és várta a kinyilatkoztatást. Nemcsak fehér arcokat láttam, hanem sárgát, rézbőrűt és egészen feketét is. Bármennyire különböztek is születésben, származásban, korban és természetben, valamitől eggyé váltak, amit a szívemben éreztem, ha rájuk tekintettem, de amit lehetetlen szavakba foglalni.

Nemcsak a fekete, alvadt vér kötötte össze Mátyás katonáit. Volt valami más is, ami lényegesen több ennél – mintha mindegyikük a tenyerén hordozta volna saját élő, remegő szívét. E szívben benne volt az utolsó cseppig kiivott fájdalom emlékezete, az igazságtalanul, méltatlanul elszenvedett keserűségé, az istentelen sérelmeké, a bűn és ítélet nélküli büntetésé, szégyené és megaláztatásé; a gógból eltiport szerelem, az elárult hűség és megcsalatott hit emlékezete. De e keserűséggel telt fekete tó fölött ott világított a várakozás, a beteljesülés pillanatába vetett tiszta, erős hit kiolthatatlan, békés fénye, amely a keserűség tavából merítkezett.

Egy megkorbácsolt, kirabolt, porig alázott, meggyalázott ember volt. Mátyás király egy vitéze.

Szétnyílt a fekete mennyezet, felragyogott az ég, a hatalmas Mátyás király felállt, és –

Semmi többet nem láttam.

Hol és mikor történt ez? Hol és mikor lesz?

(1916)

REIMAN JUDIT fordítása

SREČKO KOSOVEL

Fekete falak

*Repedező fekete falak
a lelkem fölött.*

*Zuhanó, pislákoló
emberlámpások.*

*Egyszerű hal
úszik a sötétben.*

Fekete szembogarú.

*Egy ember jön
az éj-tömlőc
szívéből.*